

OSMANLI TÜRKÇESİNİN ÖĞRETİMİ

Mehmet ULUCAN*

Öz: İnsan, sürekli öğrenen bir varlıktır. Öğrenmenin temelinde dil vardır. Başlangıcından bugüne insanlığın bütün kazanımlarında dil çok önemli bir rol üstlenmiştir. Bilim, sanat, eğitim vb. alan ve disiplinlerdeki gelişmeler, dil sayesinde gerçekleşmiştir. Ancak dil de öğrenilen ve öğretilen bir gerçektir.

Geçmişte ve günümüzde dilimiz Türkçenin bütün alanlara büyük ölçüde katkısı söz konusudur. Bu katkının gelecekte de devam etmesi gerekir. Bu nedenle gelişmiş bir dil olarak Türkçe, her alandaki değişme ve gelişmelerin merkezinde olmalı; Türkiye’de ve dünyada öğretilmesi ve öğrenilmesi gereken diller arasında yerini almalıdır.

Türkçe, bu işlevini yerine getirirken geçmişine dair bütün birikimleri kullanılmalıdır. Başka bir ifadeyle Türkçenin bütün dönemleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca Osmanlı Türkçesi dönemine yönelik bütün birikim ve kazanımlar mutlaka kullanılmalıdır. Bu nedenle hem Türkiye’de hem dünyada Türkçenin öğretilmesi ve öğrenilmesinde Osmanlı Türkçesinin de dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada, yurt içi ve yurt dışında Türkçenin öğretilmesi ve öğrenilmesi hususunda Osmanlı Türkçesinin yeri ve önemi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Türkçe, Osmanlı Türkçesi, Türkçe öğretimi

* Yrd. Doç. Dr.; Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Elazığ, Türkiye.

THE OTTOMAN TURKISH IN TEACHING

Mehmet ULUCAN*

Abstract

Man is a continually learning being. Language underlies learning. From the very beginning, language has played a very important role in all achievements of humanity. Developments in the fields and disciplines of science, art and education have been achieved thanks to the language. Yet language is also a reality that is learnt and taught.

Our language, Turkish, has made substantial contribution to all fields in the past and this day. This contribution should continue in the future as well. Therefore, Turkish language, as a developed language, should be at the heart of all changes and developments in all fields and gain a place among the languages which need to be taught and learnt in Turkey and in the world.

While trying to achieve this mission, Turkish language should use its all past experiences. In other words, all periods of Turkish language should be taken into consideration. Also, all achievements and experiences pertaining to the period of Ottoman Turkish should be utilized. Accordingly, Ottoman Turkish should also be taken into account when learning and teaching the Turkish language in Turkey and in the world.

This study focuses on the place and importance of Ottoman Turkish in learning and teaching the Turkish language abroad.

Keywords: Turkish, Ottoman Turkish, Ottoman Turkish in teaching

Giriş

Türk Milleti, dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Doğu-Batı ile İslam-İslam olmayan âlemin arasında yer alarak neredeyse bütün dünyayı etkilemiştir. Bu etkisini gelecekte devam ettirmesi ancak tecrübe ve birikimiyle mümkündür. Özellikle Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti, dünyanın gidişatında çok önemli roller üstlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Selçuklular ve Osmanlılardan tevarüs ettiği her türlü bilgi, birikim ve gelişmeyi kullanmaya çalışmaktadır.

Osmanlı gibi Osmanlı Türkçesi de bölgesinde etkili olmuştur. Bu etki, belli ölçüde de olsa hâlâ devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye Türkçesi, Osmanlı

* Asst. Prof. Dr.; Fırat University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Elazığ, Türkiye.

◆ Mehmet Ulucan

Devleti ve Osmanlı Türkçesinin devamı ve mirasçısı konumundadır. Türk dilinin bütün lehçe ve şivelerini konuşanlar arasında Türkiye Türkçesi, önemslenmektedir. Bu önem, giderek artmaktadır. Çünkü Türkiye Türkçesi bulunduğu coğrafyada giderek öne çıkmaktadır.

Türkiye Türkçesi, bu gücünü ve önemini yüz yılı aşkın geçmişiyile birlikte Batı Türkçesinin bütün dönem ve özelliklerinden almaktadır. Bu süreçte şüphesiz Osmanlı Türkçesinin yeri ve önemi büyüktür. Osmanlı Türkçesi, Türk dilini konuşanlar arasında olası anlaşmazlıkların çözümünde de büyük bir öneme sahiptir. Türk dilini konuşanların ortak bir paydada buluşması noktasında Türkiye Türkçesinin ön plana çıkmasında Osmanlı Türkçesinin rolü ve etkisi bulunmaktadır.

Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesinin yaklaşık yüz yıl öncesinden başlayıp altı yüzyıl kadar geriye doğru gidildiği süreçteki adıdır. Parlatır'a göre "Osmanlı Türkçesi, Türk dilinin tarihî seyri içinde, Osmanlı döneminde ve temelde Türkçenin yapısına ve kurgusuna Arapça, Farsça ve Batı kökenli dillerin söz varlıklarının katılmasıyla oluşan ve bu döneme adını veren Türkçedir" (2006,5). Osmanlı Türkçesinin anatomi, astronomi, botanik, coğrafya, dil ve edebiyat, hukuk, müzik, hat sanatı, tarih, tarikat ve tasavvuf, tıp, zooloji vb. pek çok alanla ilgili zengin kelime, kavram ve terim hazinesine sahip olduğu unutulmamalıdır.

Günümüzde ve gelecekte Türk dilini konuşanlar için bilim, teknoloji, sanat, eğitim, yönetim, felsefe vb. alan ve disiplinlerde y/etkin bir dil tasavvuru, Osmanlı Türkçesinin ihmalini imkânsız hale getirmiştir. Bu nedenle öncelikle Türkiye Türkçesini konuşanlara Osmanlı Türkçesini öğretmek kaçınılmaz bir gerçek halini almıştır. Türkiye Türkçesinin geleceğinde Osmanlı Türkçesinin ihmalî veya eksikliği, bilimsel gerçekliğe aykırıdır. Bugün Osmanlı Türkçesinin öğretilmemesi ve öğrenilmemesi, Türkiye Türkçesinin eksikliği ve yetersizliği anlamına gelmektedir.

Osmanlılar, Dilini Nasıl adlandırıyordu?

Osmanlılar, kullandıkları dile *Osmanlıca* demiyorlardı. *Osmanlıca* adlandırması, Tanzimat'tan sonraki döneme ait bir kullanımdır. Ancak *Türkçe* de demiyorlardı. Çünkü *Türkçe* kullanımı da *Osmanlıca* ile yaşıttır. Peki, Osmanlılar, diline ne diyorlardı? Öncelikle *Türkî* diyorlardı. Başka neyi kullanıyorlardı, *Lisan-ı Türkî*yi kullanıyorlardı? Başka, *Lisan-ı Osmanî*, *Lehçe-i Osmanî*yi kullanıyorlardı. O dönemdeki dil adlandırması böyleydi. Aynen Arap dili/Arapça için *Arabî*, Fars dili/Farsça için *Farsî* ya da *Fârisî*yi kullandıkları gibi... Peki, Osmanlıların diline başkaları ne diyorlardı? Onlar da yine *Türkî*, *Lisan-ı Türkî*, *Zeban-ı Türkî*, *Lisan-ı Osmanî* az da olsa *Zeban-ı Osmanî* gibi adlandırmaları kullanıyorlardı.

Osmanlı Türkçesi için *Osmanlıca* adlandırmasının kullanımı hem yanlış hem doğru olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı Türkçesi için Osmanlıca Adlandırması Niçin Yanlıştır?

1. Dil adları; dilin sahibi olan millet ve toplulukların adlarıyla yapılır. Örneğin; İngiliz, bir milletin adıdır. Bu ada/isme addan ad yapan ca, ce, ça, çe eki eklenerek o milletin ya da topluluğun dilinin adı yapılır. İngiliz+ce→İngilizce, Rus+ça→Rusça, Türk+çe→Türkçe gibi...

2. Dil adları yapılırken addan ad yapan ca, ce, ça, çe ekleri, adlara eklenerek yapılır. Osmanlıcada da bu ek kullanılmaktadır, addan ad yapan bu ek, fonksiyon olarak sıfat yapan lı, li, lu, lü ekinin üzerine eklenmiştir. ca, ce, ça, çe addan ad yapan ek adın üzerine değil, sıfatın üzerine eklenmiştir. Her ne kadar sıfatlar da ad soylu olsalar bile dil adlandırmalarında kullanılmazlar.

3. Dil adları, millet ve topluluk adlarıyla yapılır ve çoğulluk ifade ederler. “İngiliz” hem tek bir İngiliz için hem bütün İngilizler için kullanılır. Bu yüzden İngilizce, tek bir İngiliz’in dilinin adı olduğu gibi bütün İngilizlerin dilinin adıdır da. Türkçe, tek bir Türkün dilinin adı olduğu gibi bütün Türklerin dilinin adıdır da. Oysaki Osmanlıcadaki *Osman*, bir şahsın adıdır. Kastedilen şahıs, Osmanlı devletinin kurucusu sayılan Süleyman Şah ahfâdından Ertuğrul Gazi oğlu Osman Gazi’nin adıdır. Bir toplumun, bir milletin adı değildir. Dolayısıyla bir kişinin veya onun ailesinin dili ve dilinin adı olmaz.

Osmanlı Türkçesi için Osmanlıca Adlandırması Niçin Doğrudur?

Yükseköğretimin yapıldığı fakülte, yüksekokul ve enstitülerde; Osmanlıca dersleri verilmektedir. Alanın uzmanlarının dahi *Osmanlıca* adlandırmasına karşı çıkarken veya sonrasında *Osmanlıca*yı kullandıkları görülmektedir. Ayrıca yazılı ve görsel medya, basın neredeyse tamamıyla *Osmanlıca* adlandırmasını kullanmayı tercih etmektedir. *Osmanlıca* adlandırması, halk arasında yaygın bir şekilde kullanılmakta ve ilgi görmektedir. Bu ilgede *Osmanlıca* adlandırmasının diğer adlandırmalara göre daha kısa olmasının ve pratikliğinin rolü vardır. Bu yüzden kullanılmaya devam etmektedir.

Bugün kullanılan *Osmanlıca* adlandırması, eksik, yetersiz ve yanlış bir adlandırma değildir. Çünkü *Osmanlıca* ile Türkçenin bir dönemi kastedilmektedir. Bu yüzden *Osmanlıca* tam ve bilimsel bir adlandırma değildir. Ayrıca bir aile veya hanedanın adı ile dil adlandırması da ayrı bir yanlışlıktır. *Osmanlıca* Osman oğullarının ailevi dili değildir. Ancak *Osmanlıca* da *Göktürkçe* ve *Karahanlıca* gibi eksik ve yanlış bir adlandırma olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu kullanım, bir galattır. Bütün eksiklik ve yanlışlıklarına rağmen *Osmanlıca* adlandırmasının kullanımıyla *Osmanlı Türkçesinin* anlaşılması, önemlidir.

Özetle şu söylenebilir. *Osmanlıca* sadece Osman oğullarının dili değildir. *Osmanlıca* Türkçenin bir dönemine ait adlandırma için kullanılmaktadır. Türk dilinin geniş bir coğrafyada ve uzun bir dönem içinde kullanılan adıdır. *Osmanlıca* yerine doğrusu olan *Osmanlı Türkçesi* adlandırmasının kullanımı gerekir.

Problemin İfadesi/Tanımı

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'nın pek çok bakımdan devamı ve mirasçısıdır. Osmanlı, Türklerin kurmuş olduğu devletler içinde en önemlilerden biri ve Türkiye Cumhuriyeti'ne en yakın olanıdır. Osmanlı, pek çok yanıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde hâlâ yaşamaktadır. Bunların en önemlilerinden biri dili ve kültürüdür. Dil ve kültür, bir milletin vazgeçilmezlerinin başında gelir. Günümüzde Osmanlı ve Osmanlı Türkçesi, yabancı bir devlet ve dil gibi görülmektedir. Osmanlı Türkçesinin bu denli uzak olmasının ve yabancı gelmesinin pek çok sebebi vardır. Bunlardan en önemlisi, Osmanlı Türkçesinin bilinmemesi ve öğrenilmemesidir. Gelişmiş her toplum ve millet, bir asır önceki dilini bilir ve kullanır. Osmanlı Türkçesi de yaklaşık yüz yıl önce kullanılmaktaydı. Ondan hâlâ kopulmadığı gibi kopulması da kolay değildir.

Osmanlı Türkçesinin öğretimi, bilmemeyi ve öğrenmemeyi ortadan kaldıracaktır. Yaklaşık yüz yıl önceki dil ve kültürü bilmemek ve öğrenmemek kabul edilemez. Türkçe konuşup yazarlar, gelecekte dillerini, kültürlerini ve kimliklerini yaşa(t)mak ve geliştirmek için Osmanlı Türkçesini bilmelidir. Türkiye Türkçesini kullananlar, Osmanlı Türkçesini geçmişte bildikleri ve kullandıkları kadar olmasa bile gelecekte yeterli kadar bilmeli ve kullanmalıdır. Osmanlı Türkçesi, öğretilirse ve öğretilmezse hangi sonuçlarla karşılaşılır, üzerinde düşünülmelidir. Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesini kullananlar için eski veya eskimiş midir, üzerinde durulmalıdır. Osmanlı Türkçesinin öğretimine benzer başka örneklerin olup olmadığı araştırılmalıdır. İtalyan, Fransız, İspanyol, Portekiz ve Romen hatta Almanların, İngilizlerin vd. Lâtinceyi öğretmeleri ile Türklerin Osmanlı Türkçesini öğretmeleri arasında bir benzerliğin kurulup kurulamayacağı araştırılmalıdır.

Osmanlı Türkçesinin ölü dil, ana dil, yabancı dil, ikinci dil vd. biri olarak belirlenmemesi ve literatürdeki kullanımlardan herhangi birine tam olarak uymamasının tartışması devam etmektedir. Osmanlı Türkçesinin öğretimi süreç ve serüveninde; öğretimin yanında öğrenim ve *edinim* kavramlarından da belli ölçüde yararlanıldığı ve bunların her biriyle ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Osmanlı Türkçesinin aslında özlenen bir dil olarak değerlendirilmesinin de mümkün olabileceği görülmektedir. Bunlardan hangisi esas alınırsa alınsın başına bir *yeni/den* ibaresinin konulması gerekmektedir.

Osmanlı Türkçesi, kuşkusuz günümüzün dili değildir ve böyle değerlendirilemez. Ancak Osmanlı Türkçesi, yabancı bir dil veya ölü bir dil de değildir. Osmanlı Türkçesini yabancı bir dil olarak değerlendirmek bilimsel olarak mümkün değildir. Ayrıca Osmanlı Türkçesi için ölü bir dil değerlendirmesi de yapılamaz. Çünkü pek çok alanda hâlâ kullanılmaya devam etmektedir. Osmanlı Türkçesi, gelişmiş bir dil olan Türkiye Türkçesinin; sanat, eğitim, estetik, ahlak, din, bilim ve kültürel olarak dayandı(rıldı)ğı bir dönemdir.

Osmanlı Türkçesini Kimler Öğretmeli, Kimler Öğrenmeli ve Nasıl Öğretilmelidir?

Osmanlı Türkçesinin kimler tarafından öğretileceği, öğrenileceği ve öğretiminin nasıl yapılacağı önemlidir. Öğretme ve öğrenme insanoğlunun en doğal hakkıdır. Bu hakka saygı duyulmalı ve gerekenler yapılmalıdır. Başka bir ifadeyle öğretme ve öğrenme desteklenmelidir. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi, kimler için gerekli veya değilse bilimsel olarak tespit edilmeli, gereksiz bir tartışmaya girmeden, zaman ve enerji kaybının önüne geçilmelidir.

Öğretme ve öğrenme, son derece önemlidir. Bu yüzden herkes öğretme işini yapmayacağı için öğreteceklerle beraber öğrenecekler de özenle seçilmeli ve belirlenmelidir. Öncelikle Osmanlı Türkçesini öğretecek olanlar, Osmanlı Türkçesini öğrenmiş olmalıdır. Öğreticiler, şu gruplar arasından seçilebilirler.

1. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunları
2. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü Mezunları
3. Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü Mezunları
4. Türkçe Eğitimi Bölümü Mezunları
5. Tarih Bölümü Mezunları
6. Tarih Öğretmenliği Bölümü Mezunları
7. İlahiyat Fakültesi Mezunları

Bunlara başkaları da eklenebilir. Yukarıda adları sıralanan bölüm vd. ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında eğitim ve öğretim bağlamında her türlü işbirliğine gidilmelidir.

Yukarıdaki guruplar, Osmanlı Türkçesini öğretebilir mi? Cevap, hayır! Peki, kimler öğretebilir? Bunlardan Osmanlı Türkçesini öğrenmiş ve öğretebilir durumda olanlar ancak öğretebilirler. Nitekim bu bölümlerden mezun olanların hepsinin Osmanlı Türkçesini doğru dürüst öğrendiği söylenemez. Yukarıdaki gruplar arasından öğreticiler seçilebilir. Söz konusu öğreticilerin mutlaka yüksek öğrenim görmüş ve pedagojik formasyon eğitimi almış olmaları şarttır. Yukarıda yedi grubun adı yazılmasına rağmen bunlar, üç gruba özetlenebilir:

1. Dil ve Edebiyat uzmanları
2. Tarih uzmanları
3. İlahiyat uzmanları

Bu uzman grupların içinden “hangisi daha başarılı olur?” sorusu, şöyle cevaplandırılabilir. Edebî alanda veya edebî bir metnin öğretiminde, dil ve edebiyat uzmanları; tarihî alanda veya tarihî bir metnin öğretiminde, tarih uzmanları; dinî alanda veya dinî

◆ Mehmet Ulucan

bir metnin öğretiminde de İlahiyat uzmanları daha başarılı olurlar. Bu grupların birbirlerine karşı söz konusu olabilecek avantaj ve dezavantajları, hizmet içi eğitimlerle ve seminerlerle en aza indirgenmeye çalışılmalıdır.

Seçilen öğretici gruplar, belli bir süre hizmet içi eğitimden geçirilmeli, başarılı olanlara öğreticilik sertifikaları verilmelidir. Hizmet içi eğitimi verecekler kimlerden seçilmelidir? Fakülte ve bölümlerin ilgili alanlarında görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilmelidir.

İdeal bir Osmanlı Türkçesi öğreticisinin, kendi kültür, tarih ve dil bilgisi, birikimi ve sevgisiyle Türkçeye, dinî bilgi ve kültürün gerektirdiği kadarıyla Arapçaya, edebî bilgi ve kültürün gerektirdiği kadarıyla Farsçaya, modern çağ ve bilimin gerektirdiği kadarıyla da Batı dillerinden bir veya birkaçına hâkim olmalıdır.

Osmanlı Türkçesi öğretiminin, kimler için önemli, gerekli ve yararlı olduğunu tespit etmek zor değildir. Günümüzde herkes, günlük yaşamını sürdürürken yaptığı iş ve mesleğinin gereği olarak Osmanlı Türkçesine ihtiyaç duyup duymamakla tespit yapabilir. Özellikle uzmanların tespitleri ve tavsiyeleri dikkate alınarak da yapılabilir. Osmanlı Türkçesinin öğretimi, bütün sosyal alanlardaki öğrenciler için zorunlu ve seçmeli olarak verilmelidir. Ayrıca diğer alanlardakiler için de seçmeli olarak verilmelidir. Daha genel bir ifade ile Osmanlı Türkçesini öğrenmek isteyen herkes öğrenebilmelidir.

Ortaöğretimde Osmanlı Türkçesinin öğretimine başlanmasında acele edilmemelidir. Öncelikle öğretimi gerçekleştirecek kadroların yetiştirilmesi, hazırlanması ve tamamlanması gerekmektedir. Bütün altyapı hazırlıklarının tamamlanması beklenmelidir. Osmanlı Türkçesinin öğretimini gerçekleştirecek kadroların sayısı yeterli görülebilir. Ancak bu kadroların nitelik olarak da yeterli olmaları mutlaka sağlanmalıdır.

Gelinen noktada sosyal, ekonomik, siyasal vb. gerekçelerle Osmanlı Türkçesinin öğretimi kaçınılmaz bir gerçek hâlini almıştır. Yapılması gerekenler; bilimsel gerçekler ışığında değil de üstünkörü yaklaşım ve yöntemlerle veya herkesin kendi bildiği ve istediği şekilde yapması hâlinde faydadan çok zararın olacağı bir gerçektir.

Osmanlı Türkçesinin öğretimi ile yaklaşık altı yüzyıllık bir geçmişe ait bilimsel, sa-natsal ve kültürel zenginliğin yeniden değerlendirilmesi imkânı elde edilmiş olacaktır. Türk tarihine yönelik her türlü önyargıdan kurtulma fırsatı doğacaktır. İçten ve dıştan olumlu ve olumsuz yargılamaları yeniden gözden geçirme ve doğru sonuçlara ulaşma şansı olacaktır. Tarih ve geçmişe dair sağlam bilgilere ulaşmak kolaylaşacak bugün ve gelecekteki söz konusu kompleks ve gereksiz/aşırı öz/güven problemleri bertaraf edilmiş olacaktır. Günümüz eğitim-öğretimi yeni bir ivme kazanacak; yeni nesiller, geçmişle hâli, hâl ile geleceği mezcedebilme kabiliyeti kazanmış olacaktır.

Türk milletinin geçmişine dair yalanlar, yanlışlar ve iftiralar, ortadan kalkacak bütün dünyada kabul gören bilgilere ulaşılmış olacaktır. Geçmişle barışılacak gereksiz çatışmalar ortadan kalkacaktır. Her ferdin mensubiyet bilinci gelişecek ve artacaktır.

Böylece birlik ve beraberliğe yönelik çok önemli katkılar sağlanmış olacaktır. Hepsinden önemlisi bugün kullanılan dil gelişecektir.

Beklenen Çıktılar

Her millet, -belli ölçüde de olsa- tarihini bilmek ister. Bu istek, Türk milleti için de geçerlidir. Bunun için bilinmek istenen dönem/lerin eserlerini okumak ve okutmak gerekli ve yeterlidir. Söz konusu dönem ya da dönemlere ait eserleri okuyabilmek ve anlayabilmek için kullanılan dilin bilinmesi gerekir.

Bugün, geçmişte kullanılan alfabe bilinmediği gibi kullanılan dil de büyük ölçüde anlaşılmamaktadır. Osmanlı Türkçesinin öğretimi ile isteyenin geçmişe dair bilmek istediklerini okuyabilmesi ve anlayabilmesi sağlanacaktır. Dünyanın gelişmiş hiçbir toplumu yoktur ki yaklaşık yüz yıl öncesine, bu kadar uzak ve yabancı olsun. Bu olumsuz tablo, Osmanlı Türkçesinin öğretimi ile büyük ölçüde ortadan kalkacaktır.

Bugün, dedelerinin yazdıklarını okumak ve anlamak bu kadar zor ve bu kadar ayrıcalıklı bir durum olmamalıdır. Bir kesim ki çoğunluğu oluşturmaktadır, maalesef dedelerinin yazdıklarını, yaptıklarını hiç okuyamıyor ve anlayamıyor. Buna karşı başka bir kesim ki çok az sayıda olmalarına rağmen dedelerinin yazdıklarını ve yaptıklarını okuyabiliyor, anlayabiliyor olmakla bilimsel/akademik payeler almakta veya aydın sayılmaktadır. Bu ülke ve millet, bu yaman çelişkiden kurtulmalıdır ki bu küçümsenecek bir sonuç değildir. Ayrıca aşağıda Osmanlı Türkçesinin öğretimine yönelik olumlu görüş ve değerlendirmeleri kapsayan bazı tespitler bulunmaktadır:

1. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle Türkiye Türkçesi, yeni beslenme kaynaklarına kavuşacaktır. Türkiye Türkçesinin mevcut söz dağarcığı zenginleşecek, ifade kabiliyeti artacak ve güçlenecektir.

2. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle Türk insanında özellikle gençlerinde tarihe, geçmişe ait dinî, kültürel ve bilimsel eserlere ulaşmakla bir özgüven artışı olacaktır.

3. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle bugün için ciddi bir sorun olarak görülen kuşaklar arası çatışma büyük ölçüde ortadan kalkacaktır.

4. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle Türk insanının kültür düzeyi yükselecek insanî ilişkilerde daha nazik ve kibar davranışların sergileneceği sağlanacaktır.

5. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle Türk insanının özellikle de gençlerin arasında Türk müziğine yeniden bir ilgi uyanacak ve daha çok dinlenecektir. Böylece kültürel yozlaşma ve yabancılaşmanın önüne büyük ölçüde geçilecektir.

6. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle unutulmaya yüz tutmuş ya da gereken ilgiyi göremeyen bazı sanat dallarına yeniden ilgi duyulacak, bu sanat dalları canlanacaktır. Hat, tezhip, minyatür vb. sanatlar böylece hak ettiği ilgiyi yeniden göreceklerdir.

◆ Mehmet Ulucan

7. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle bugün için unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş gelenek ve göreneklerden pek çoğu yeniden hatırlanacak ve yaşa(n)maya devam edecektir.

8. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle bugün, Türkiye’de dil üzerinden yapılan olumsuz propaganda ve dezenformasyonun önüne belli ölçüde de olsa geçilecektir. Çünkü Osmanlı Türkçesi, bugün kullanılan dili yeterli görmeyip farklı dil isteğinde olanların bu isteklerini belli ölçüde de olsa karşılayacaktır. Dolayısıyla birleştirici ve bütünleştirici olacaktır.

9. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle zayıflamış olan sosyal ve toplumsal bağ ve bağlantılar güçlenecektir. Komşuluk ilişkileri ve mahalle kültürü yeniden canlanacaktır.

10. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle yüksek öğrenim gören ve görmekte olanların sayısı artacak dolayısıyla yeni bir istihdam imkân ve alanı doğacaktır.

11. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesiyle Basın-Yayın organları, bir iç denetim ve iyileştirme mekanizması geliştirme ihtiyacı hissedecek ve bu alanda bir iyileşme ve dinamizm söz konusu olacaktır.

12. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle bugün Osmanlı Türkçesinin az bilinirliğinin oluşturduğu ayrıcalıklar ortadan kalkacak, halka tepeden bakmak, onları yanlış bilgilendirmek gibi sorunlar ortadan kalkacaktır.

13. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle Osmanlıya ilgi ve hayranlık duyan komşu ve ilişkide bulunulan bazı ülke ve topluluklarda olumlu bir hava esecek, Türkiye’ye olan ilgilerinin artmasına katkıda bulunacaktır.

14. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesiyle tarihî filmler, diziler ve belgesellerle televizyonculuk ve sinemacılığın önünde yeni imkânlar doğacak, yeni ufuklar açılacaktır. Türk Televizyonculuğu ve sinemacılığı yeni programlarla hem ülke hem bölgede daha fazla ilgi görecektir.

15. Bugün Orta Asya, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Kafkaslar ve Balkanlarda hâlâ Arap Alfabesiyle okuyup yazanlar vardır. Bunların çoğu Türk kökenlidir ancak olmanlar da vardır. Bunlarla yazışmalar artacak yeniden bir kucaklaşma olacaktır.

Literatür Taraması

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda; Osmanlı Türkçesi öğretiminin lisans ve lisansüstü dönemlere yönelik olduğu görülmektedir. İlgili lisans ve lisansüstü (master, doktora) programlarda; Osmanlı Türkçesinin öğretimi hâlen devam etmektedir. Sosyal ve Beşeri bilimlerde; Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Sanat Tarihi, Kütüphanecilik bölümleri ile İlahiyat fakültesi, güzel sanatlar (konservatuar) ve enstitülerde Osmanlı Türkçesinin 2-4-6 dönemlik periyotlarda 2-4 saat olarak verildiği bilinmektedir. Bu programlarda neredeyse aynı anlayış söz konusudur. Kullanılan kaynak ve materyal-

lere bakıldığında benzer oldukları rahatlıkla görülmektedir. Kaynak ve materyallerin sayı olarak az, nitelik olarak benzer ve zayıf olması alanın sıkıntılarının hangi boyutta olduğunu göstermektedir.

Son zamanlarda Osmanlı Türkçesi öğretiminin kapsam ve yaygınlığının artırılacağı gündeme geldiğinde özellikle orta öğretimde yaygınlaştırılacağı söz konusu olduğunda; yeni çalışmalar yapılmış ve çalışmalar devam etmektedir. Kaynak ve materyallerin sayısı, nicelik olarak sevindirirken nitelik olarak da artırılmalıdır. Çünkü bu çalışmaların nitelik bakımından zayıf ve öncekilerden pek farklı olmadıkları görülmektedir.

Sorular veya Hipotezler

Yeni ve yabancı dil(lerin) öğretiminin tarihi çok eskilere dayanmaktadır (Demircioğlu, 1949). Özellikle son zamanlardaki gelişme ve değişmelerden dolayı yeni ve yabancı dil(lerin) öğretimi giderek önem kazanmaktadır. Türkiye’de de bu önem, dünya ile paralel olarak artmaktadır.

Türkiye’de henüz yabancı dil öğretimi ve yabancılara Türkçe öğretiminde istenilen düzeye ulaşılmamıştır. Türkiye, dil öğretiminde bekleneni gerçekleştirmediğinden, Osmanlı Türkçesinin öğretiminde de aynı durumla karşılaşılabilir. Osmanlı Türkçesinin yaygın bir şekilde öğretimine başlanmadan önce bilimsel çalışmaların yapılması ve artırılması gerekir.

Dil öğretimi alanında önde gelen ülkelerden yararlanılmalıdır. Osmanlı Türkçesinin öğretimi ile ilgili örneklik teşkil edecek diller ve ülkeler vardır. Dünyanın pek çok ülkesinde ve Avrupa’da devam eden dil öğretimi ile ilgili farklı uygulamalara bakıldığında; Osmanlı Türkçesinin öğretimine en çok benzeyeni Lâtince’dir. Özellikle Lâtince’nin öğretimi, Osmanlı Türkçesinin öğretiminde yararlanılacak iyi örneklerden biridir. Birçok bakımdan aralarında benzerlik kurulan Lâtince ile Osmanlı Türkçesi, öğretimi bakımından da benzerlikler göstermektedir. (Rukün, 1944, Demircioğlu, 1949).

Batı/Avrupa dillerinin birkaçı ile Lâtincenin tarihî ilişkisi ve Doğu dillerinin birkaçı ile Osmanlı Türkçesinin tarihî ilişkisi arasında tersinden bir benzerlik de söz konusudur. Bugünkü Batılılar/Avrupalılar, Lâtinceyi şu maksatla öğretmekte ve öğrenmektedirler. Batı dillerinin tarihine doğru gidildiğinde bu dillerin, Lâtinceden beslendikleri pek çok bakımdan Lâtinceye dayandıkları görülmektedir (Rukün, 1944, VIII). Başka bir ifadeyle birkaç Batı dilinin (Roman dilleri) gelişmesinde/oluşmasında Lâtincenin etkisi varken Osmanlı Türkçesinin gelişmesinde/oluşmasında da Doğudaki birkaç dilin (Arapça ve Farsça) etkisi vardır (Demircioğlu, 1949).

Kimi çalışmalara göre ölü diller arasında sayılan Lâtince, birçok Avrupa ülkesinde başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Kuzey ve Güney Amerika ülkelerinin birçoğunda ve Avustralya ile Dünyanın diğer ülkelerinde de öğretilmektedir. Ancak Lâtince bugün için konuşulan/kullanılan bir dilden çok eski/klâsik bir dil, bir yazı dili olarak değerlendirilmektedir.

◆ Mehmet Ulucan

Lâtince ve Osmanlı Türkçesi, yapı ve köken bakımından tamamen farklı diller olmalarına rağmen aralarında benzerlikler bulunmaktadır. Dünya'nın ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde belli ölçüde öğretilmeye devam edilen Lâtince, pek çok yanıyla Osmanlı Türkçesine benzetilmektedir (Demircioğlu, 1949).

1. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi, tarihî diller olmaları bakımından benzeşmektedirler. Osmanlı Türkçesinin yaklaşık 700 yıllık bir tarihi vardır. Her ne kadar Lâtincenin tarihi, Osmanlı Türkçesinin tarihinden yaklaşık 2000 yıl kadar daha eski olsa da bugün her iki dil de tarihî olarak kabul edilmektedirler. (Demircioğlu, 1949, Ortaylı, 2008).

2. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi bugün için aktif olarak kullanılmaları bakımından benzeşmektedirler. "... [Lâtince] günümüzde eğitimi sürmesine ve çoğunlukla kimi tarih, sanat ve din araştırmacıları tarafından konuşulmasına rağmen artık ölüdür" (Ortaylı, 2008).

3. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi söz, terim ve kavramlarının zenginliği bakımından benzeşmektedirler. "Lâtincenin üslup ve tabii sözlük hazinesi Avrupa'nın civarındaki bütün dilleri etkiledi" (Ortaylı, 2008).

4. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi, zengin eski eserlere sahip olmaları bakımından benzeşmektedirler. Bugün ülkemizde ve yurt dışında sayısını net olarak bilmediğimiz kadar Osmanlı Türkçesi dönemine ait eser vardır. Bu bilinmezlikte Osmanlı Türkçesi öğretim ve öğreniminin yeterli düzeyde olmamasının önemli bir payı vardır. Aynı şekilde Batı'da da Lâtince eserlerin mevcudiyeti bilinmektedir. Çoğu Batı ülkesi bu eserleri, günümüz dillerine kazandırmak amacıyla Lâtincenin öğretilmesine devam etmektedir.

5. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi bugün klâsik olmaları/sayılmaları bakımından benzeşmektedirler.

6. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi hem geçmişte hem günümüzde belli bir kesim tarafından kültürel ve sanatsal bir zenginliği/ayrıcılığı ifade etmesi bakımından benzeşmektedirler. Bugün hâlâ Avrupa ülkelerinde bazı kesimler/aileler, çocuklarına elitliği gösterdiği için Lâtinceyi öğretmektedirler. Aynı durum belli ölçüde Osmanlı Türkçesi için de geçerlidir. "Okumuş insanların ortak konuşma ve anlaşma dili bütün Avrupa milletlerinin edebiyat ve bilimde kullandıkları dildi" (Ortaylı, 2008).

7. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi bilim, sanat, eğitim, hukuk, yönetim, ekonomi, din ve ahlak dili olarak kullanılmaları bakımından benzeşmektedirler. Ortaçağda bilimsel çalışmalar Lâtince ile yürütülmüş, yapıtlar Lâtince yazılmıştır. Diplomaside yazışma dili yine Lâtince. Kilise, inançlılar ile iletişim kurmak için Lâtince kullanılmıştır (Demircioğlu, 1949, Ortaylı, 2008).

8. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi imparatorluk dilleri olarak kullanılmaları bakımından benzeşmektedirler.

9. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi birer kültür ve uygarlığın kurulması ve devam ettirilmesindeki etkileri bakımından benzeşmektedirler. “Lâtince, Yunan dilini örnek alarak ilerleme göstermiştir. Lâtin yazını da hep Yunan yazınının etkisi altında kalmıştır. Lâtince, Yunanca ile birlikte İlkçağın başlıca kültür ve uygarlık dillerini oluşturmuştur.” Osmanlı Türkçesi başlangıç döneminde Arapçadan özellikle de Farsçadan büyük ölçüde etkilenmiştir. Osmanlı Türkçesi, bünyesinde barındırdığı Arapça ve Farsça unsurlarla İslamî kültür ve uygarlığın gelişmesine katkıda bulunmuştur.

10. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi, kökenleri bakımından farklı milletlere ait olmalarına rağmen bilahare aynı köken, tarih, kültür, din ve coğrafyayı hatta aynı ideali paylaşan toplulukların dili haline gelmeleri bakımından benzeşmektedirler. “Onu bu uzun asırlarda yaşatan artık o dili konuşmayan ama yazan İtalya Orta ve Batı Avrupa, İspanya ve Britanya oldu. Hıristiyanlaşan barbar kavimler onu edebi, dini ve hukuki dil olarak ahyorlardı” (Ortaylı, 2008).

11. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi geçmişte güçlü, etkili ve revaçta diller olmasına rağmen hiçbir zaman bütünüyle gündemden düşmüş, yok olmuş diller olmamaları bakımından benzeşmektedirler. “Gerçekten de Lâtince bir imparatorluğun diliydi üniversal imparatorluğun kurumlarıyla birlikte cihanşümül dil de bütün insanlığa miras kaldı ve onu konuşan ana unsurun tarihi ölümüne rağmen bütün milletlerin ortak belleğinde ve bilincinde yaşıyor” (Ortaylı, 2008).

12. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi günümüzde yeniden ilgi görmeye başlamış ve yeniden öğretilen ve öğrenilen diller arasında yer almaya başlamaları bakımından benzeşmektedirler. “Lâtincenin ölüsü dirisi kadar çekicidir ve eski dünyanın her köşesinde, her ulusun hayatında o kültürün kalıntıları sadece görkemiyle değil, sıcak güzelliği ile de devam etmektedir” (Ortaylı, 2008).

13. Lâtince ile Osmanlı Türkçesi, dinlerin, din devletlerinin ve merkezlerinin dili olarak kullanılmaları bakımından benzeşmektedirler. Lâtince, bir din (Hıristiyanlık) ve bir din devleti olan Vatikan’ın resmî dilidir. Hıristiyan âlemin özellikle Katolikliğin dünyadaki merkezi olarak kabul edilen Vatikan, dil olarak Lâtinceyi kullanmış ve kullanmaktadır. Vatikan, roman dillerini değil, bu dillerin hepsinden eski ve hepsinin atası/anası konumunda olan Lâtinceyi kullanmaktadır. Osmanlı, 16. yüzyıldan itibaren hilafetin merkezi olmuştur. Hilafetin merkezi olması vesilesiyle İslam dininin de merkezi kabul edilmiştir. Bu süre zarfında Hilafet makamının dili olarak Osmanlı Türkçesi kullanılmıştır. Hilafet makamı, ihtiyaç duyduğu bürokrasi dili olarak başka bir dili değil, Osmanlı Türkçesini kullanmıştır. Halifelik, ilga olmadan önce dil olarak Osmanlı Türkçesini kullanmaktaydı. Bu bakımdan Osmanlı Türkçesi ile Lâtince benzeşmektedirler.

Osmanlı Türkçesi ve Alfabe(ler)

Alfabe, bir dilde kullanılan seslerin muayyen bir sıraya göre gösterildiği harf ve işaretlerden ibarettir. Bir dilin sözlü ifadelerini harfler ve işaretlerle karşılamak işine

◆ Mehmet Ulucan

yarayan bir araçtır. Bugün her dil, belli ölçüde eksiklik ve sıkıntılara rağmen bilinen her alfabeye yazılabilir, okunabilir. Her alfabenin kullanımında çeşitli zorluklar, eksiklikler vardır. Nitekim zorluklarına ve eksikliklerine rağmen bugün hâlâ Türkler ve Türkçe konuşup yazanların Latin, Arap, Yunan, Kiril, Çin, Ermeni alfabelerini kullandıkları bilinmektedir.

Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinde eski harfler olarak bilinen Arap alfabesinin öğretilmesi, öğrenilmesi ve kullanılması şarttır. Başka bir ifadeyle Osmanlı Türkçesi ancak yazıldığı ve yapıldığı orijinal alfabetiyle doğru ve gereği gibi öğretilbilir ve öğrenilebilir. Ancak Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinler, sadece Arap alfabesinin harf ve işaretleriyle sınırlı değildir. Bu metinlerde kullanılan harf ve işaretler, Arapçanın seslerinin yanında Farsça ve Türkçenin seslerinin karşılıkları olan harf ve işaretleri de kapsamaktadır.

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinlerin okunması, anlaşılması ve onlardan yararlanılmasının sadece Arap alfabesini bilenlere has olmaması gerekir. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinde bugün kullanılan Latin kökenli harflerin kullanılması yeterli değildir. Bugün uzmanlarınca kullanılan ilmî/transkripsiyon/çeviri yazı alfabeti/harfleri olarak bilinen alfabenin de öğretilmesi gerekmektedir. Bu alfabede; Arapça, Farsça ve Türkçedeki ses ve işaretlerin karşılıkları bulunmaktadır. Resmî alfabe gibi çeviri yazı alfabeti de Latin kökenlidir. Latin alfabesinden uyarlanmıştı. Bugün ancak bu alfabenin kullanımıyla Osmanlı Türkçesi doğru ve gereği gibi öğretilbilir ve öğrenilebilir.

Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesinde sadece eski (Arap alfabesi) harflerin değil, yeni harflerin (Latin alfabesi) de kullanılması şarttır. Bu nedenle “eski alfabeye dönülüyor” eleştirisinin de gerçekçi olmadığı böylece görülmüş, gösterilmiş ve anlaşılacak. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesine başlanıp belli bir süre devam ettikten sonra eski harfleri bilmeyenler de sadece yeni harflerle Osmanlı Türkçesini bir ölçüde bilebilecek ve kullanabileceklerdir.

Bir süredir devam eden ortaokul ve liselerdeki Kur’ân dersleri, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinde etkili olmaktadır. Osmanlı Türkçesinin öğretimiyle de Kur’ân öğretimi etkilenecektir. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinde Kur’ân derslerinin etkili olması ve etkilenmesi kaçınılmazdır. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi, Kur’ân’ın öğretilmesine katkı sağlayacağı gibi Kur’ân’ın öğretilmesinin de Osmanlı Türkçesinin öğretilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca Kur’ân’ın anlaşılmasına da belli ölçüde katkısının olacağı bilinmektedir. Kur’ân’ın doğru ve daha güzel okunması için gereken harekeleme sistemi ve tecvit kurallarının Osmanlı Türkçesi ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Ancak bunların bilinmesi, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesinde ileriye doğru ket vurma olarak değerlendirilebilir. Ne Kur’ân’ın dili Osmanlı Türkçesidir ne Osmanlı Türkçesi Kur’ân’ın dili olan Arapçadır. Bunların birbirinden tamamıyla farklı olduğu unutulmamalıdır.

* Bundan böyle sadece “çeviri yazı” adlandırması kullanılacaktır.

Osmanlı Türkçesinin öğretimi, hem temel eğitim hem de uzmanlığı amaçlamalıdır. Uygun liselerde (Sosyal Bilimler, İmam Hatip lisesi vb. zorunlu/seçmeli, diğer ortaöğretim kurumlarında) seçmeli olarak başlanacak Osmanlı Türkçesinin öğretimi, yükseköğretimdeki uygun alanlarda seçmeli ve zorunlu olarak devam ettirilmelidir. Lisansüstü eğitimde (yüksek lisans ve doktora) ise ilgili alanlarda zorunlu olmalıdır. Çünkü Osmanlı Türkçesi, liselerde ancak okuma-yazma ve belli ölçüde anlama düzeyinde gerçekleştirilebilecektir. Osmanlı Türkçesinin yaklaşık 600 yıllık kullanımında bütününi öğretebilmek ve öğrenebilmek çok zordur. Belli bir aşamadan sonrasının ancak uzmanlar tarafından yeterince öğrenilebileceği unutulmamalıdır ki bu düzeyin herkese gerekli olmadığı açıktır.

Osmanlı Türkçesinin öğretimi, dünyanın farklı ülkelerinde öğretilen -bir dönem ülkemizde de devam eden- klâsik filolojiye benzetilebilir. (Demircioğlu, 1949). Klâsik filolojinin [Yunanca ve Lâtinçe] öğretimi için orta öğretim döneminde başlaması gerektiği tespiti yapılmaktadır. “Klâsik filoloji zor bir öğrenim alanıdır. Liseden bu konuda hiçbir bilgiye sahip olmaksızın gelen öğrenci için eski iki dili sınırlı zamanlar içinde öğrenmek oldukça güçtür. Oysa başlangıçta düşünüldüğü gibi klâsik liseler açılsaydı ve öğrenciler Avrupa’da olduğu gibi ilk bilgileri oralardan edinip üniversiteye gelselerdi, durum kuşkusuz bambaşka olurdu” (Rukün, 1944, Demircioğlu, 1949, Erim 1989).

Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi, dil öğretim yöntemleriyle gerçekleştirilmelidir. Bu alanda yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalar, incelenmeli en uygun yol/yöntem ve yaklaşımlarla başlanmalıdır. Nitekim Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesi, özel bir durum arz etmektedir. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi aşağıda kısmen alıntılanandan ilkinin kapsamazken son ikisini bütünüyle kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle Osmanlı Türkçesinin öğretimi, öğrenimi ile ilgili olarak Değerlerin Oluşturulması Dönemi ile başlanmalı, Üretme ve Çalışma Dönemi ile devam ettirilmelidir.

1. Osmanlı Türkçesi yeniden öğretilmeli öğrenilmelidir (Ottoman Turkish reteaching and relearning): Osmanlı Türkçesinin yeniden öğretimi ve öğrenimi, bilinçli bir süreçtir. Dil kurallarının akademik anlamda çalışılmasıdır. Osmanlı Türkçesini yeniden öğretmede ve öğrenmede; çalışma yolu ile öğrenilen ve edinilen sistem yolu ile üretilenin denetlenmesinde bilinçli dil bilgisi repertuarı söz konusudur. Böylece Osmanlı Türkçesi yeniden öğretilen ve öğrenilen bir dil olacaktır.

2. Osmanlı Türkçesinin yeniden öğretimi ve öğreniminde yönlendirme yolu ile gerçekleşecek bir sürece ihtiyaç vardır. Osmanlı Türkçesi daha çok doğal yolla değil, bilinçli, araç-gereç (kitap vs.) öğretmen, ders vb. gibi vasıtalar yardımıyla gerçekleşecektir.

3. Osmanlı Türkçesinin yeniden edinimi, “Ana dilin edinim dönemlerinde, dilin işlevlerinin farklı dönemlerde gelişmesi ve kendi aralarında etkileşime girmeleri dikate alınarak bir ayırım yapıldığında aşağıda verilenlerden yararlanılır:

◆ Mehmet Ulucan

I. Edinim Dönemi (a. Algılama ve hareketler: 1. yaş; b. Dilsel bilgi: 2-3 yaş; c. Zihinsel uyanış: 3-7 yaş; d. Özel ve amacı belli ilgi: 7-12 yaş)

II. Değerlerin Oluşturulması Dönemi (duygusal, etik ve toplumsal değerlere ilgi: 12-18 yaş)

III. Üretim ve Çalışma Dönemi (yetişkinlik çağı)(Durmuş, 2013, 22).

Kısıtlama ve Sınırlamalar

Dönem itibarıyla Osmanlı Türkçesinin söz varlığı ile semantik ve sentaktik etkilerinin Türkiye Türkçesinde hangi boyut ve ölçüde etkili olduğu net olarak belirlenememektedir. Bugünkü Türkiye Türkçesinin, Osmanlı Türkçesinden büyük oranda farklılık arz ettiğini düşünenlerin yanında çok farklı olmadığını düşünenlerin de olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Türkçesinin öğretimi, sözlü çalışmalardan çok yazılı çalışmalara ağırlık verilerek yapılmalıdır. Osmanlı Türkçesinin öğretiminde üretken (konuşma ve yazma) ve algılayıcı (dinleme ve okuma) olarak iki beceri alanından yararlanılmalıdır. Üretken alanda konuşmadan çok **yazma**, algılayıcı alanda da dinlemeden çok **okuma** öncelenmelidir. Öğretimin gerçekleştirilme sürecinde konuşma ve dinleme, sınırlı olarak başvurulacak beceri alanları olmalıdır. Konuşma ve dinlemeden çok okuma ve yazma becerileri ağırlıklı olarak ele alınmalıdır. Öğretim sürecinin sonrasında dinleme ve konuşma için çok önemli kazanımlar sağlanmaktadır. Öğretimin gerçekleştirilmesi sırasında okuma ve yazma öncelenirken öğretimin gerçekleştirilmesinden hemen sonra dinleme özellikle de konuşmanın etkileri/kazanımları hedeflenmektedir. (Durmuş, 2013, 138).

Osmanlı Türkçesi, yeni veya yabancı bir dil olarak değerlendirilmediği için öğretiminin de yeni ve yabancı bir dil öğretimi gibi değerlendirilmemektedir.

Osmanlı Türkçesinin Öğretilmesine Karşı Olan veya Gereksiz Görenlerin Görüş ve Değerlendirmeleri

1. Osmanlı Türkçesinin öğretimi, cumhuriyet devrimlerine yöneliktir.
2. Osmanlı Türkçesi bugün için işlevsel değildir, öğretilmesinin somut bir getirisi olmayacaktır.
3. Osmanlı Türkçesi yeni, farklı bir dil değildir, Osmanlı Türkçesi için harcanacak zaman ve enerji yeni, farklı bir dil için harcanmalıdır, bu daha doğru olacaktır.
4. Osmanlı Türkçesi, sadece bir yazı dilidir. Konuşma dili olarak kullanılması mümkün değildir. Osmanlı Türkçesi sadece yazı dili olarak öğrenilmiş olacak, konuşma dili olarak kullanılmayacaktır. Dolayısıyla yarım bir dilin öğrenilmesinin bir faydası olmayacaktır.
5. Özellikle ortaokul ve lise öğrencileri için söylenişi, telaffuzu zor kelime, terim ve kavramların yeni tamlamaların kullanılacağı bir dönemi ifade etmektedir.

6. Bugünkü eğitim-öğretim sistemi, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesine uygun değildir. Bunun için yeni çalışmalar yapılacaktır. Bu çalışmaların ciddi bir maliyeti olacaktır. Ekonomiyi yeni bir külfet getireceği için gereksizdir.

7. Özellikle ortaokul ve lise öğrencilerinde okulumuz zorlaşacak, başarımız azalacak korkusu oluşacaktır. Bu da okula olan ilgiyi azaltacaktır.

8. Ortaöğretim boyunca öğretilmeye çalışılan gramer bilgileri karışacaktır. Osmanlı Türkçesinin barındırdığı Arapça ve Farsça gramer bilgileri de dikkate alındığında bir lise öğrencisi, 4-5 dilin gramerini öğrenmeye çalışacaktır. Bu da hiçbirini doğru dürüst öğrenmemesine sebep olacaktır.

9. Sonradan farklı bir alana yönelecek olanlar için Osmanlı Türkçesinin öğrenilmesine harcanan zaman ve enerjinin telafisinin olmamasından dolayı sürekli bir pişmanlık duyulacaktır.

10. Toplumun belli bir kesiminde belli bir süre korku ve tedirginlik yaşanacaktır.

11. Toplumda belli bir süre ikilem söz konusu olacaktır. Bu ikilem, toplumda bir bölünmüşlük duygusu doğuracaktır.

12. Özellikle yabancı kökenli ve gayrimüslim vatandaşlar arasında bir korku ve endişe söz konusu olacaktır.

13. İlgili ve ilişkili olunan bölge ve coğrafyalarda olumsuz bir imaj algılanacaktır. Örneğin Avrupa Birliği, bunu olumsuz bir gelişme olarak görecektir. Ortadoğu'daki bazı ülkelerde özellikle Osmanlı devletine karşı olumsuz bir algının olduğu ülkelerde yeniden bir nefret duygusu uyanacaktır. Bu duygu, rahatlıkla bugünkü Türkiye'ye yönelecektir. Balkanlardaki komşularımız ve bazı ülkelerde yeniden bir korkuya sebep olacaktır.

14. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesini bir fırsat olarak görecektir. Gerçekten bir irtica eylemi içine girebileceklerdir. Bazı örgütler, bunu bir fırsat olarak değerlendirip istenmeyen gelişmelere, olumsuz faaliyetlere girişecektir. Kurslar adı altında farklı emellerini gerçekleştirmek isteyenler ortaya çıkacaktır.

15. Eski harflerle yayımlar artacağı için iyi bir kontrol sağlan(a)mazsa önüne gelen, yayın yapacak ve Osmanlı Türkçesinin doğru ve gereği gibi öğretilmesi ve öğrenilmesine katkıdan çok engel olacaktır.

16. Kendilerine hiçbir zaman gerekli olmayanlar da bu işe merak salıp zaman ve enerji harcayacaklardır. Toplumsal enerjiyi gereksiz bir seferberliğe harcamakla karşı karşıya kalınacaktır.

17. Mevcut eğitim öğretim sistemi beğenilmeyip yeni sistemlerin ortaya konulmasına çalışılacak, halkın kafası karıştırılarak bir güven bunalımı ortaya çıkacaktır.

18. Osmanlı Türkçesini öğrenecek olanların öğrenmeyecek olanlara, öğrenmeyecek olanların da öğrenecek olanlara karşı bir psikolojik baskısı, yani bir mahalle baskısı

◆ Mehmet Ulucan

diyebileceğimiz durum ortaya çıkacaktır. Bir okulda Osmanlı Türkçesini öğrenmek isteyenlerin sayısı, öğrenmek istemeyenlerin sayısından fazla olursa bunlar diğerlerine karşı bir olumsuz hava estirecektir. Tersi bir durum da başka bir yerde oluşacak dolayısıyla olumsuzluklar birbirini tetikleyecektir. Çünkü tercihler bölge, şehir, semt ve mahalle hatta sokak ve apartmanlara göre farklılık gösterecektir.

Osmanlı Türkçesinin Öğretimi

Osmanlı Türkçesinin öğretimi, Türk kültür ve uygarlığına yönelik çok önemli bir birikim ve potansiyeli ifade etmektedir. Türk edebiyatının yanında İslamî kimliğe mensup Arap ve Fars edebiyatlarıyla birlikte Türklerle ilişkili olan Osmanlı içindeki/dışındaki Müslüman toplulukların (Arnavut, Boşnak, Makedon vd.) edebiyatlarını da belli ölçüde içeren bir şümule sahiptir. Bu özelliğiyle yaklaşık 1000 yıllık Türk ve İslam edebiyatına hatta sanatına yöneliktir. Bu özellikler, göz önüne alındığında çok zengin bir tarihî süreç ve coğrafyadaki kültür ve uygarlığa işaret edilmektedir.

Osmanlı Türkçesi öğretiminin gerekliliği ve/ya gereksizliği ikilemini ortadan kaldırmak için bilimsel ve gerçekçi bir yol izlenmelidir. Öğretilmesinden yana olanlarla karşısında olanların ikna ve tatmin edilmeleri gerekir. Osmanlı Türkçesi öğretiminin ciddiye alınması gerekmektedir. Nitekim bunu bilerek veya bilmeyerek basite indirgeyenler vardır. Bu yaklaşım doğru değildir. Doğru olanın basitten başlanarak zora doğru gidilmesidir.

Bugün konuşulanların ve yazılanların aynısını, Arap alfabesiyle okutup yazdırmanın yararı yoktur. Bugünkü dile yakın bir dille yazılmış metinlerin okutulmasını, yazdırılmasını yeterli bulanlar vardır. Maksat bugünkü dili Arap alfabesiyle okutup yazdırmak olmamalıdır.

Ortaöğretim boyunca verilen Divan edebiyatı ile ilgili derslerin, toplum nezdinde bir türlü beklenen karşılığı bulmamasının en önemli sebebinin Osmanlı Türkçesinin bilinmemesi ve yeterince öğrenilmemesinden kaynaklanmaktadır. Dilini bilmeden edebî bir dönemi ve metinlerini anlamak ve anlamlandırmak mümkün değildir. Öteden beri, Divan edebiyatı için, “dili ağırdır, Arapça ve Farsça tamlama ve terkiplerden oluşan bir dil hâkimdir, sanatlı ve anlaşılması zor, soyut ifadelerin yer aldığı bir anlatımı vardır” vb. olumsuzlamaların altında yatan temel sebebin söz konusu edebiyatın dilinin bilinmemesi ve anlaşılmasızdır.

Osmanlı Türkçesinin öğretimine başlanmadan önce Türkiye’deki bütün liseler, her yönüyle incelenmelidir. Bu okullarda uygulanan müfredattaki bütün dersler; içerikleri, hedef ve kazanımları bakımından yeniden ele alınmalıdır. Osmanlı Türkçesi derslerinin hedef ve kazanımları bakımından hangi derslerle örtüştüğü belirlenmelidir. Gerktiğinde okullardaki sosyal alan öğretmenlerinin Osmanlı Türkçesinin öğretiminin başlaması münasebetiyle hizmet içi eğitim ve seminerlerle hazırlanması sağlanmalıdır. Sadece Osmanlı Türkçesi dersinin öğretmenleri değil, bütün sosyal alan öğretmenleri,

idareciler ve veliler bilgilendirilmelidir. Geçiş dönemi, kolay ve başarılı geçildiğinde süreç daha sağlıklı ve başarılı devam edecektir.

Bugünkü lise öğrencileri, sınavlarla (TEOG vb.) seçildikleri için bilgi, birikim, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğrenimlerine devam etmektedirler. Bu ve benzeri çalışmalarla (sınav vb.) öğrencilere daha ortaokul döneminde veya hemen akabinde ileride seçecekleri mesleklere yönelik rehberlikte bulunulmaktadır. Ortaokul dönemindeki bir öğrenci, ileride seçeceği mesleği için yapması gereken çalışmalarla seçeceği lise ve yükseköğretim ile ilgili ciddi bir rehberliğe ihtiyaç duymaktadır. Söz konusu çalışmalar gereğince yapıldığında öğrenci, seçeceği/gideceği lise ve yükseköğretim ile buradaki eğitim ve öğretimin içeriğini bilebilecektir. Böylece Osmanlı Türkçesinin öğretimi çok daha gerçekçi ve sağlam temellere dayandırılmış olarak gerçekleştirilecektir.

Osmanlı Türkçesi Niçin Önemlidir ve Gündemdedir?

Osmanlı Türkçesi, mükemmel bir dil değildir. Osmanlı Türkçesi eksikleri, yanlışları, sorunları, çıkmazları olmayan bir dil olsaydı, bugün kullanılmaya devam ederdi. Bunlar, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesine ve öğrenilmesine engel değildir, olmamalıdır. Çünkü hedef, Osmanlı Türkçesi için Osmanlı Türkçesi değil, Türkçe ve Türkiye Türkçesi için Osmanlı Türkçesidir. Amaç Osmanlı Türkçesini aynen kullanmak değil, kültürel bir zenginlik, sanatsal bir varlık, tarihî bir miras olarak ondan gereğince yararlanmaktır. Bu yüzdendir ki Osmanlı Devleti gibi Osmanlı Türkçesi de gündemde olmaya devam etmektedir.

Osmanlı Türkçesi çok sınırlı olsa da yıllardan beridir öğretilmektedir. Ancak konu, tartışılmaya devam etmektedir. Çünkü Osmanlı Türkçesi ile Osmanlı Devleti, bilerek ya da bilmeyerek karıştırılmaktadır. Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi ve öğrenilmesiyle Osmanlı döneminin savunulması anlaşılmaktadır. Daha kötüsü, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinin gündeme gelmesiyle Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti kıyaslanmaya başlanmıştır. Bunların Osmanlı Türkçesinin öğretimiyle doğrudan bir ilgisi yoktur. Konu, en kısa sürede politik zeminden kurtarılmalı, pedagojik zeminde ele alınmalıdır.

Üzerinde önemle durulması gerekenin; dil ve edebiyatta, eğitim ve sanatta, estetik ve ahlakta kültür ve tarihte belli bir döneme ait bilgi ve birikimin öğretilmesi veya öğretilmemesidir.

Osmanlı Türkçesi öğretiminin, mezar taşlarını okuma veya okuyamamaya kadar indirgenmesi, çok yüzeysel bir yaklaşımdır. Nitekim bazılarıncı şunlar, söylenebilmektedir. Bütün mezar taşlarında aynı şeyler yazılıdır, ya da vardır: Ölenin adı-soyadı, doğum, ölüm tarihleri ve ölenin ruhuna fâtiha. Buna nereden bakarsanız bakın bir yanlışlıktır. Öncelikle mezar taşını okuyamadığınız birisinin doğum ve ölüm tarihini öğrenemezsiniz. Ayrıca ruhuna da Fatiha okuyamazsınız. Mezar taşı Arap harfleriyle yazılmış diye ölüyü peşinen Müslüman kabul edemezsiniz. Müslüman olabilir, Hı-

- Belviranlı, A.Kemal (2011), Osmanlıca İmlâ Lugati-3, Marifet Yay., İst.
- Belviranlı, A.Kemal (2015), Osmanlıca Metinler Rehberi-4, Marifet Yay., İst.
- Bilgegil, M. Kaya (1989) Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Enderun Kitabevi, İst.
- Bilkan, A. Fuat, (2009), Osmanlı Şiiri'ne Modern Yaklaşımlar, Timaş Yay., İst.
- Büyük Larousse (YTY), Latince md., C.14, s.7383, Milliyet Yay., İst.
- Ceylan, E.Galip (2012), Kendi Kendine Kırk Derste Osmanlı Türkçesi, Sözlere Neşriyat, İst.
- Çalışkan, Nihal (2013), "Lise Düzeyindeki Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanışına İlişkin Öğrenci Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirme" Bartın Ü. Eğitim Fak. D.C.2,S.2, s.329-343. Bartın.
- Demirci, Kerim (2015), Türkoloji İçin Dilbilim, Anı Yay., Ank.
- Demircioğlu, Halil (1949), "Bizde Lâtince Öğrenimi ve Öğretimi Hakkında" <http://dergiler.an-kara.edu.tr/dergiler/26/1230/14049.pdf> (07.01.2016 tarihinde ulaşıldı).
- Develi, Hayati (2012) Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1,2, Kesit Yay. İst.
- Devellioğlu, Ferit (1995), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ank.
- Dictionnaire Larousse (1993), Latince md., C.4, s.1509, Milliyet Yay., İst.
- Durmuş, Mustafa (2013), Yabancılar Türkçe Öğretimi, Grafiker Yay. Ank.
- Emre, İsmet (2015), Edebiyat Bilimi, Anı Yay., Ank.
- Ensârî, M. Ali, (2012), Osmanlıca İmlâ Müfredâtı, Hayrât Neşriyat, İst.
- Ercilasun, Ahmet B. (2011), Türk Dili Tarihi, Akçağ Yay. Ank.
- Ergin, Muharrem (1985), Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yay. İst.
- Ergin, Muharrem (1999), Osmanlıca Dersleri, Boğaziçi Yay., İst.
- Erim, Müzehher (1989), Klâsik Filolojinin Önemi ve Türkiye'de Kuruluşu, <http://jimithekwel.com/2008/07/13/muzehher-erim-klasik-filolojinin-onemi-ve-turkiyede-kurulusu> (07.01.2016 tarihinde ulaşıldı).
- Gelişim Hachette (1993), Latin edebiyatı md., C.7, s.2434, Sabah Yay., İst.
- Gelişim Hachette (1993), Latince md., C.7, s.2433, Sabah Yay., İst.
- Gündüz, Mustafa (2015), Eğitimci Yönüyle Ahmed Cevdet Paşa, Doğubatu Yay., Ank.
- Gündüz, Mustafa (2015), Osmanlı Mirası Cumhuriyet'in İnşası, Lotus Yay., Ank.
- Hızarcı, Mesut (2012), Osmanlıca Güzel Yazı Alıştırmaları, Altınbaşak Neşriyat, İst.
- İsen, Mustafa vd. (2002), Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yay., Ank.
- Kolay Osmanlıca Rehberi (2012), (Hzl. Ahmet F. Tura, Mustafa Köseoğlu), Yasin Yay., İst
- Muallim Naci, (1995), Lûgat-ı Nâci, Çağrı Yayınları, İst.

◆ **Mehmet Ulucan**

- Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divan'ının Tenkitli Metni (2010), (Hzl. Mehmet Ulucan), MEB Yay. Ank.
- Ortaylı, İlber (2008) <http://www.milliyet.com.tr/-/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/10.08.2008/976632/default.htm> (04.01.2016 tarihinde ulaşıldı).
- Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü, (2013) (Hzl. Mertol Tulum) Kapı Yay., İst.
- Osmanlı Türkçesi Kolay Okuma Metinleri-1, (Hzl. Metin Uçar), Hayrât Neşriyat, İst.
- Osmanlıca Kitabe Okuma Rehberi (2015), (Hzl. Metin Uçar), Hayrât Neşriyat, İst.
- Pakalın, M. Zeki (1993), Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I,II,III, MEB Yay. İst.
- Parlatır, İsmail (2006), Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yay. Ank.
- Polat, Murat (2015), Osmanlıca İlkokuma Kitabı-1, Pera Kitap, İst.
- Redhouse, Sir James W. (1992) Turkish and English Lexicon (Türkçe-İngilizce Lugat Kitabı), Çağrı Yay., İst.
- Rukün, F. Nazmi (1944), Lâtince, Ahmet İhsan Matbaası, İst.
- Sertoğlu, Midhat (1986), Osmanlı Tarih Lûgatı, Enderun Kitabevi, İst.
- Şemseddin Sami (1987), Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İst.
- Tâhir'ül-Mevlevî (1973), Edebiyat Lugatı, Enderun Kitabevi, İst.
- Taşpınar, Mehmet (2005), Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri, Elhan Kitap, Ank.
- TDV, İslâm Ansiklopedisi, Osman md., C. 33, s. 433-452.
- TDV, İslâm Ansiklopedisi, Osmanlı Türkçesi md., C. 33, s. 483-485.
- Timurtaş, Faruk K. (1997), Osmanlı Türkçesi Grameri, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İst.
- Timurtaş, Faruk K. (1997), Osmanlı Türkçesine Giriş, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İst.
- Uçar, Metin (2013), Osmanlı Türkçesi Kolay Okuma Metinleri, Hayrât Neşriyat, İst.
- Ünver, İsmail (1993) "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" Türkoloji D., C. XI, S. 1, Ank., s. 51-89.
- Yabancılar Türkçe Öğretimi (2014), (Editörler: Derya Yaylı, Yasemin Bayyurt) Anı Yay., Ank.
- Yalın, H. İbrahim (2014), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yay. Ank.